

Dünya Savaş Tarihi, Haçlı Seferleri, Selçuklular, Eyyubîler ve Osmanlılara Karşı, 1097-1444, Cilt V, Editör: Kelly De Vries, Çeviren: Emir Yener, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, 222 sayfa, ISBN 978-605-08-0167-5.

Zannederiz ki, silahın icadındır başlatan savaşları. Oysa insan oluşunun başından beri varlığını sürdürmek için mücadeleye muhtaçtı. Bir kere, yemek zorundaydı, en temel ihtiyaçlarından biri olarak. Yemek için de, ya öldürmek zorundaydı bir hayvanı yahut işlemek zorundaydı toprağı; her ikisinin de kalbini deşmek için en azından ucu sivriltilmiş bir sopa gerekti âdemoğluna. Ne zaman bir insanoğlu çıkıp da dalından koparmadığı bir ürün ya da avlamadığı bir hayvan için, o ucu sivri çubuğu doğrulttu bir başka insanoğluna, kendi türdeşine, işte odur ilk bozan huzurumuzu...

Terimsel tanımını tarihsel süreçte vuku bulduğundan haberdar olduğumuz her bir örneğe karşılık gelebilecek net bir ifadeyle yapamadığımız bir kavram olan savaş, insanlık tarihinin kaydettiği hiçbir aşamada sevilmemiş, hatta ona karşı kitlesel bir nefret duyulmuş; ama paradoksal olarak hiçbir aşamada da ondan vazgeçilememiştir. İnsanlık doğrudan kendi tarihini çatışmayla başlatmış, kadim kültürlerin evreni algılama biçiminin yansıması olan mitolojileri, iyiliğin ve kötülüğün, gündüzün ve gecenin, göksel ve yer altı tanrılarının sürekli savaşları ekseninde gelişmiştir. İlginçtir ki, tarihte belirli coğrafyalarda barış dönemi olma özelliğiyle öne çıkan belirli periyotlar dahi, savaşların gölgesinde gelişmiştir. *Pax Romana*, özünde, geniş bir coğrafyanın yayılmacı politikalarla tek elden idareye bağlanmasıyla sağlanmıştır ve bu özelliğiyle barışın, savaşın çocuğu olduğu bir görünüm arz eder. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla sona eren iki kutuplu dünyanın soğuk savaş döneminde ise devri adlandırmada yer alan savaş unsuru, güçlü silahların kullanılmasının belirsiz misilde karşılık bulması çekincesiyle büyük ölçüde eylemsel olarak gerçekleşmemiş, böylece insanlık, füzelerin, nükleer silahların tehdidi altında görece sakin bir süreç yaşamıştır.

Savaşın insanlık tarihindeki yadsınamaz önemdeki konumu, onu kimin tekelinde, yönlendirmesinde ya da özel bakışımızda hangi ulvî yahut haksız amacın hizmetkârı görürsek görelim, tarih araştırmalarında savaşların nedenleri, gelişimi ve sonuçlarını göz ardı edilemez bir konu kılmıştır. Hele ki sözü edilen tarihsel ve coğrafi bakımdan

Kitap Tanıtımı

kısıtlı etkilere sahip bulunan savaşlar değil, bütünsel manada dünya tarihinde kırılma noktası yaratan mücadeleler olursa, yalnız tarihçiler değil, sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinden bilim insanları için de derinlemesine tetkike muhtaç çalışma alanları karşımıza çıkar. İşte Haçlı Seferleri de bu kategoriye girmektedir.

Haçlı Seferleri sırasında yaşanan savaşlar, pek çok bakımdan özgün bir görünüm arz eder. Bir kere ortaçağa damgasını vuran tek tanrılı dinlerin dünyevî devletlerin tanımlayıcısı haline gelmesi olgusu, bu mücadelelerle görünür olmuştur. Milliyetlerin şafağını hazırlayan bu dönemde, kültür şemsiyesi olarak ortak dil, ortak yaşam tarzı temelli aidiyetlerini bir yana bırakıp ortak inanış merkezinde bir araya gelen farklı alt unsurlar, inanç ekseninde bir yandan birbirleriyle birleşirken, diğer yandan bir diğerini ötekileştirmiş, dolayısıyla ötekileşmiştir. Bu ötekileşme-ötekileştirme sürecinin seferlerin kapsadığı döneme bağlı olarak geniş bir zamana yayılması, belirginleşen aidiyetleri kökleştirmiş ve zamanımıza dek uzanan ayrışmaların tohumlayıcısı olmuştur. Bununla birlikte büyük ölçekte kültürler arası temaslar da bu seferlerle kurulmuş, medeniyetlerin unsurları bir diğerine söz konusu temaslar sayesinde geçmiş, mücadele için yola koyulan savaşçılar kültürlerin taşıyıcısı olmuşlardır. Haçlı Seferleri, Runciman'ın deyimiyle, "*Ortaçağ tarihinin büyük ve merkezî olayını teşkil eder*"¹.

Amber Books tarafından yayınlanan ve Timaş Yayınları tarafından Türkiye bilim âlemi ile konunun ilgililerine arz edilen Dünya Savaşlar Tarihi serisinin Haçlı Seferleri temalı beşinci cildi, işte dünya tarihinde böylesi önemli bir sürecin belli başlı savaşlarını anlatı konusu etmesi bakımından son derece önem taşımaktadır.

Eser, Haçlı Seferleri tarihi ile ilgili genel bilgilerin verildiği Giriş (s.6-17) bölümü ile birlikte, Dorileon (Michael F. Pavkovic), Antakya (Phyllis G. Jestice), Kudüs (Phyllis G. Jestice), Askalan (Michael F. Pavkovic), Harran (Christer Jörgensen), Sarmada (Martin J. Dougherty), Lizbon (Kelly De Vries), Tellü's-Sâfiye (Martin J. Dougherty), Hittîn (Kelly Devries), Akka (Kelly De Vries), Konstantinopol (Christer Jörgensen), Adriyanapol (Martin J. Dougherty), Beziers (Iain Dickie), el Ukab (Kelly Devries), Peypus Gölü (Phyllis G. Jestice), Herbiya (Martin J. Dougherty), Mansure (Christer Jörgensen), Niğbolu (Iain Dickie), Grunwald (Iain Dickie), Varna (Phyllis G. Jestice) savaşlarını açıklayan 20 bölüm, Çevirmenin Notları (s.219), Bibliyografya (s.220-221) ve Resim ve çizimler (s.222) kısımlarından oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Haçlı seferlerinin nasıl başladığı kısaca açıklanmış, birinci haçlı seferinden başlayarak bu ad altında düzenlenen seferlerle ilgili genel bilgiler verilmiştir. Burada çağdaş tanıkların kayıtlarından yapılan alıntılar anlatıyı canlı kılmıştır. Giriş bölümünün alt başlıkları sırasıyla Haçlılar Toplanıyor, Birinci Haçlı Seferi, Kudüs'e, Durulma, İkinci Haçlı Seferi, Selahaddin, Üçüncü Haçlı Seferi, Dördüncü Haçlı Seferi, Avrupa'daki Haçlı Seferleri, Reconquista, Sonraki Haçlı Seferleri, Osmanlıların Yükselişi şeklindedir. Her bir alt başlık altında önemli olaylar ve aktörler vurgulanmış, savaşların cereyan edeceği belirli dönem ve coğrafyaların siyasî tablosu genel hatlarıyla tasvir edilmiş, böylece okurun müteakip sayfalarda okuyacağı savaşlara ilişkin spesifik

¹ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Çeviren: Fikret Işıltan, TTK Basımevi, 4. Baskı, Ankara 2008, s.XV.

Kitap Tanıtımı

bilgi ve yorumları daha rahat kavramasına olanak sağlayacak genel çerçeve yani bilgi alt yapısı sunulmuştur. Bundan sonra seçilen savaşların başlıklar altında anlatılmasına geçilmiştir.

Ele alınan ilk savaş Eskişehir (Dorileon) vuruşmasıdır (1097). Burada öncelikle Avrupa'da Haçlı Seferlerinin başlaması ve sefere katılan komutanlar belirtilmiş; söz konusu kuvvetlerden önce kendiliğinden teşekkül eden dağınık ve desteksiz, az sayıda şövalye ve savaşçıdan oluşan çekirdek kadrosu dışında geniş halk yığınlarından meydana gelen bir kuvvet tarafından, Pierre l'Ermite komutasında gerçekleşen Halkın Haçlı Seferi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Çoğunluğunu (bazıları yanlarında eşlerini, hatta çocuklarını da getiren) köylülerin oluşturduğu, aralarında şehirlilerin, şövalye ailelerin oğullarının, eski suçluların da bulunduğu, tek bağlayıcı unsuru dinî taassup olan bu kitlenin seferi, katılımcılarının çoğunun I. Kılıç Arslan komutasındaki Selçuklu kuvvetlerince imha edilmesi, kurtulan üç bin kadar kişinin de Haçlı Seferinin esas kütlesine katılmasıyla son bulmuştur. Bu seferin belki de en önemli sonucu, Haçlı saflarında dövüşenlere "sadece inanç kuvvetinin Kudüs yolunu açmayacağı dersini"² vermiş olmasıdır. Halkın Haçlı Seferinden sonra esas Haçlı kütlesinin İstanbul'a gelişi, Bizans İmparatoru I. Aleksios'un izlediği akıllıca denge politikası ve Haçlı önderlerinden aldığı sadakat yemini, Haçlıların İznik'i kuşatmaları ve Anadolu'daki ilk Türkiye Selçuklu başkentinin Haçlıların eline geçişi genel hatlarıyla anlatılmış, ardından bölümün esas konusu olan muharebeye geçilmiştir. Haçlı komutanlarının İznik'i ele geçirdikten sonra güneybatı istikametinden Eskişehir'e yönelmelerinden başlanarak Haçlıların ilerleyişi, Danişmentli takviyesine sahip I. Kılıç Arslan'ın kuvvetlerinin hazırlıkları ve savaş mevkiini belirlemesi, her iki tarafın kuvvetlerinin nizamı, savaş sürecinde yaşananlar, mücadelenin sonucu açıklanmış, Haçlıların bu muharebeyi kazanmasının en önemli iki sonucunun Bizans'ın Anadolu topraklarını yeniden ele geçirmesinin ve Haçlı kuvvetlerinin Suriye'ye ilerleyişinin önünü açması olduğu belirtilmiştir.

Ele alınan ikinci savaş Antakya muharebesidir (1098). Helenistik dönemin önemli merkezlerinden olan Antakya, bir anlamda medeniyet daireleri arasında geçiş bölgesi denilebilecek coğrafi konumuyla, kuruluşundan itibaren dinsel ve dilsel aidiyetleri birbirinden keskin hatlarla ayrılan farklı ve rakip siyasî yapıların hâkimiyet sahalarını genişletme mücadelelerinde sıklıkla el değiştirmiştir. Bölgeyi mücadeleci taraflar açısından cazip kılan en önemli özelliği tahkimli kentin Suriye'nin kilidi konumunda olmasıdır. Kudüs'e ilerlemek isteyen Haçlılar için Antakya'nın ele geçirilmesi ilerleyişlerini sürdürebilmek için gereklidir. Taraflardan biri için ikmal yollarının teminatı olma, diğeri için mütecavizleri durdurma imkânı sağlama özelliğinde bulunan Antakya adına yapılan çetin savaş, sebepleri, gelişimi ve sonuçlarıyla, öne çıkan hususlar özellikle vurgulanarak genel hatlarıyla açıklanmıştır. Bölümün sonunda "Muharebenin Dersleri" başlığı altında kaydedilen tahliller özellikle önemlidir. Haçlıların başarısında ölmek yahut yenmekten başka bir seçeneklerinin bulunmamasına ek olarak bölgeye ulaşılan dek geçirdikleri savaşlarla bu konuda uzmanlaşmış oldukları,

² Runciman, 2008, 103.

Kitap Tanıtımı

diğer yandan Musul hâkimi Kürboğa'nın idaresi altındaki İslâm ordularının sayıca üstünlüklerine rağmen komutanlar arasında anlaşmazlıkların mevcudiyeti ve siyasi irade eksikliği nedeniyle ordunun savaş gücünün düştüğü belirtilmiştir. Burada belki eklenebilecek bir detay, Kürboğa'nın, Haçlı ilerleyişi sırasında Baoduin tarafından ele geçirilen Urfa tarafından gelebilecek bir tehlikeyi olabileceğinden büyük hesaplayıp üç haftasını bu şehrin önünde kaybetmiş ve böylece Haçlılara hazırlıklarını güçlendirecek önemli bir zaman dilimi kazandırmış olduğudur. Antakya savaşının kazanılması Haçlılar için o denli büyük öneme sahip idi ki, bu mücadeleye ilişkin Fransızca bir destan mevcuttur. Seferin katılımcısı Richard le Pèlerin tarafından vücuda getirilen Cahnsen d'Antioche, çeşitli Haçlı vakanüvisleri tarafından kroniklerine dâhil edilerek bize kadar ulaşmıştır.

Haçlılar için seferin nihaî hedefi olan Kudüs adına ve bu kez Fatımilerle yapılan savaş (1099) üzerinde durulan bir diğer mücadeledir. Haçlı komutanların nazarında seferin başarısının belirleyicisi olan bu mücadelede de hücum hazırlıklarından başlanarak aşama aşama, önemli detaylar vurgulanarak anlatılmıştır. Üç semavî dinin de kutsal addettiği ve ortaçağın en korunaklı yerleşimlerinden biri olan Kudüs'ün müteakip iki asır boyunca Müslüman-Hıristiyan mücadelelerinin odak noktası olmasına yol açacak Latin Krallığı'nın teşekkülüne olanak veren Haçlı zaferini sağlayan taktik ve savaş aletleri izah edilmiştir. Söz gelimi, Kudüs surlarının dibine konuşlandırılan koçbaşının iç duvarı yıkmaya yetmeyeceğini gören Haçlıların bu kez kerkeç ile saldırmayı tasarladıkları, kerkecin duvara yanaşmasını engelleyen koçbaşını bizzat ateşe verdikleri, bu kez savunmacıların, düşmanın kuşatma aletinin yanmasını engellemek için alevleri söndürmeye çalıştıkları gibi detaylar canlı anlatımlarla aktarılmıştır.

Konu edilen bir sonraki mücadele Askalan Savaşı'dır (1099). Kudüs'ün fethinin bir uzantısı sayabileceğimiz ve I. Haçlı seferi kuvvetlerinin Antakya kuşatması ile başladığı kuşatmalar silsilesinin ardından ilk kez gerçekleşen meydan savaşı niteliğindeki bu mücadele, bağımsız bir başlık altında ele alındığı için, savaşın hazırlayıcı sebebi olarak Kudüs kuşatması hakkında kısaca bilgi verildikten sonra anlatılmıştır. Kudüs'ün ele geçirilmesiyle Haçlı komutanları arasında görünür hale gelen anlaşmazlıkların, Askalan mücadelesinde başarısızlığa yol açması vurgulanmıştır. Antakya'yı iç anlaşmazlıklarının yarattığı sorunların büyük oranda etkisiyle yitiren İslâm ordularından sonra, Askalan'ın da Haçlı prenslerinin iç çekişmeleri sebebiyle Hıristiyanlarca ele geçirilememesi, din temelli birliktelik teşkil eden farklı unsurların ayrışmalarının askerî ve politik gücü zayıflatmadaki rolü ortaya çıkmaktadır.

XI. yüzyıl Batı'da Kudüs'ün Haçlıların eline geçmesi haberinin ulaşmasıyla her tabakadan Hıristiyan'ın coşkunluğu içerisinde sona ererken, Doğu'da savaşacak asker ve elde edilen kentlere yerleşecek muhacirlere duyulan ihtiyaç, başarının sürdürülmesi için şart görülen bir hazırlık gerektiriyordu. Böylece XII. yüzyıla Avrupa, Doğu'ya ilerleyen muhacirlerin ve yeni demir adamların ayak sesleri arasında girdi. Bu yeni yüzyılda Harran şehrini kuşatan Haçlılar ile şehrin imdadına yetişen Selçuklu Türkleri arasında yapılan savaş (1104), Christer Jörgensen tarafından kaleme alınmıştır. Haçlıların yenilmez olmadığını gösteren ve Bizans ile aralarında açılmış bulunan mesafeyi arttıran savaş, gelişimi ve sonuçlarıyla izah edilmiştir.

Kitap Tanıtımı

Haçlıların yenilmezliği inancını yıkan Harran Savaşının ardından Müslümanların bu kanaatini perçinleyen bir ikinci Haçlı yenilgisiyle biten Sarmada Savaşı (1119), üzerinde durulan bir diğer mücadeledir. Antakya’da kurulmuş bulunan Haçlı Prenslüğü için sonun başlangıcı diyebileceğimiz ölçüde önemli etkilere sahip bulunan savaş genel hatlarıyla öz bir biçimde anlatılmış ve değerlendirilmiştir.

Eserde yer verilen Avrupa kıtasında gerçekleşen ve Haçlıların Doğu topraklarını ele geçirmek değil, *reconquista* yani yeniden fetih harekâtı çerçevesinde işgalci addedilen Müslümanlarından kendilerinin görülen bir toprak parçasını almak adına düzenledikleri ilk mücadele olan Lizbon Savaşı (1147) mevzu edilen bir diğer savaştır. Bölüm, kaynakların tanıklığı ve savaş süreci ile aletlerin detaylı tasviriyle canlı bir anlatımla kaleme alınmıştır.

Müslümanların Haçlıları Kutsal Topraklardan püskürtme mücadelesinin özellikle Batılılar nezdinde sembol ismi olan Selâhaddin Eyyûbî’nin henüz kariyerinin erken aşamalarında iken Haçlılar karşısında yenilgiye uğradığı Tellü’s-Sâfiye (Montgisard) Savaşı (1177) Martin J. Dougherty tarafından çarpıcı tahlillerle kaleme alınmıştır. Dougherty’nin komutanların yalnız eylemleri değil, düşünce ve duygu dünyasına ilişkin yorumları ayrıca dikkati çekmektedir.

Selâhaddin’in Tellü’s-Sâfiye’deki kaybını telafi etmekle kalmayıp İslâm dünyasında yeni bir canlanmayı tetikleyecek bir başarı olarak Kudüs’ü yeniden İslâm topraklarına kattığı Hittîn savaşı (1187), mücadelenin önemine de bağlı olarak nispeten kapsamlı ve detaylı olarak ele alınmıştır. İslâm ordularının bu başarısı Batı Hıristiyanlığı da yeniden hareketlenmeye sevk etmiş ve krallar seviyesinde komutanlarca idare edilen III. Haçlı seferi düzenlenmiştir. Bu sürecin bir etabı olan Akka Savaşı (1191), bir önceki savaş ile birlikte, Kelly Devries’in kaleminden canlı bir anlatımla okuyucuya sunulmuştur.

Kitabın alt başlığı “Selçuklular, Eyyûbîler ve Osmanlılara Karşı” olmakla birlikte, Haçlıların Mısır’a dönük olarak giriştikleri ancak Bizans İmparatorluğu’na yönelik gerçekleştirdikleri 1203’teki sefer de çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Yalnızca Batı’nın Doğu’ya dönük Haçlı seferlerinin bir parçası olması bakımından değil, aynı dinin farklı mezheplerine mensup halkların siyasî çatısı altında toplandıkları devletlerin birbirlerini ötekileştirmelerinin somut yansıması olması bakımından da, esere dâhil edilmemesi eksikliğe yol açacak derecede önemli olan bu savaş da detaylı olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın devam eden sayfalarında Hıristiyanlar üzerine düzenlenen diğer savaşlardan da örnekler, önemleri ölçüsünde yer bulmuştur. Söz konusu savaş kaleme alan Christer Jörgensen’in İstanbul’un Haçlılar tarafından yağmalanmasını anlatırken uygulanan maddî ve manevî şiddetin boyutlarını dikkat çekici örneklerle anlattıktan sonra, “Bir Müslüman Arap yahut Türk ordusu şehri alsa bu kadar kötülük etmezdi,” yolundaki yorumu çarpıcıdır.

İstanbul’un ele geçirilmesi ve burada bir Latin Krallığı tesis edilmesi bölgede bir tarafta şehri Latinlerden almak isteyenler, diğer taraftan Kutsal Topraklar’a karşı düzenlenecek olası seferler için önemli bir üs olmanın dışında, başlı başına değerli bir mülk olan şehri ellerinde tutmak ve bunu kolaylaştırmak için topraklarını genişletmek

Kitap Tanıtımı

isteyen Latinler arasında kargaşa dolu bir süreç başlatmıştır. Martin J. Dougherty'nin değerlendirdiği Edirne (Adriyanapol) Savaşı (1205) da bu durumun bir uzantısıdır.

Bir sonraki bölümün konusu ve Hıristiyanların Hıristiyanlar üzerine düzenlediği bir başka sefer olan Beziers savaşı (1209), Kilise'nin Haçlı seferleri süresince ulaştığı mevki, "sapkınlık" ithamlarıyla kendi amentüsü dışındaki yorumlara inananları sindirme yahut ortadan kaldırma azmini göstermesi bakımından son derece önemli bir diğer kilit savaştır. Savaş ve devam eden süreçte Kilise'nin doktrinlerine uymayan görüşlere karşı başlatılan engizisyon aracılığıyla "sapkın cemaatlerin kökünü kazıma" uğraşı dikkat çekici anekdotlarla anlatılmıştır. Örneğin, Beziers'te "Tanrı Hizmeti" addedilerek icra edilen toplu katliam sırasında Haçlıların Başrahip'e Katarları nasıl ayırt edeceklerini sormaları üzerine aldıkları, "Hepsini öldürün! Tanrı kendisinden olanları bilecektir!" cevabı yahut Başrahip Amaury'nin katliam hakkında Papa'ya yazdığı mektupta, "Ne yaşa, ne cinsiyete, ne de mevkie bakıldı," ifadesi, acımasızlığın şiddetini gözler önüne sermektedir.

Hıristiyanların yeniden fetih kapsamında gerçekleştirdiği El Ukab Savaşı (1212) da, Haçlıların en büyük reconquista zaferi olarak inceleme konusu edilmiştir. İber yarımadasında yeniden Hıristiyan hâkimiyetinin tesisine giden yolda Haçlılara bu hedeflerinin gerçekleştirilmesinin önünü açan, Kurtuba, Jaen, Sevilla, Arcos, Medina-Sidonia, Jerez ve Cadiz'de devam eden galibiyetlerinin ilk adımı olan savaşın genel hatları ve önemli yönleri izah edilmiştir.

Sonuçları itibariyle Rus tarihinde bir dönüm noktası teşkil eden ve yine Hıristiyanların Hıristiyanlara dönük seferlerinden birinin parçası olan Peypus Gölü Savaşı (1242) da Phyllis G. Jestice'nin kaleminden, dikkat çekici tahlillerle anlatılmıştır. Batı karşıtı Rus ideolojisinin sembol ismi haline gelecek Rus prensi Aleksandr Nevski'yi Ortodoksluğun himayesinde bir aziz mertebesine yükseltecek efsanelerin çekirdeğini oluşturan savaşın, Haçlıların yenilgiyle Papalığın bölgede etkinlik umudunu söndürdüğü gibi, Rus çarlarının geniş bir bölgede hâkimiyetlerini sağlamalarına dek uzanacak ölçüde iktidarlarını pekiştirme süreçlerini başlatmasına dikkat çekilmiştir.

Bundan sonra "Haçlıların yaşadığı en feci mağlubiyet" olarak nitelenen Herbiya Savaşı (1244) üzerinde durulmuştur. Savaşın sebepleri, gelişimi, nasıl cereyan ettiği ve sonuçları anlatılmıştır. Kutsal topraklardaki Haçlı gücünün belini kıran savaşın uzun vadeli sonuçlarına da değinilmiştir.

Haçlı ordusunun ezici bir mağlubiyet yaşadığı bir diğer savaş olarak Mansure Savaşı (1250) anlatı konusu seçilmiştir. On üçüncü asırda yakın doğu coğrafyasının geçirdiği siyasî buhranlar ve değişen toplu durum bağlamında savaş ele alınmış ve önemli yorumlar getirilmiştir. Memlûk Sultanı Baybars'ın İslâm dünyasında önemli bir siyasî şahsiyet olarak yükselişi ifade edilmiş, bölüm, "Louis Hıristiyanlığın kılıcı ise Baybars da İslâm'ın gazisi idi," denilerek çarpıcı bir cümleyle bitirilmiştir.

Iain Dickie'nin hazırladığı Niğbolu Savaşı (1396) üzerine yazılan bölüm de, kitabın genel formatına uygun olarak savaşın nedeni, gelişimi, sonuçları ekseninde kaleme alınmıştır. Dickie, Osmanlı Türklerinin Hittin devrindeki Selçuklulardan çok

Kitap Tanıtımı

başka olduğunu vurgulamıştır. Seferin Osmanlıların İstanbul'u kuşatması sonucu Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi sebebiyle gerçekleşmesi dikkat çekicidir. Elbette Papa IX. Bonifacius'un sefer çağrısında bulunmasında da, seferi tahakkümleri altına alan Burgonların seferin düzenlenmesindeki etkin rollerinde de, İspanya, İngiltere, Almanya ve İtalya'dan bütün katılımlarda da, Bizans'a yardım fikrinin fazlasıyla dışında tetikleyici etkenler olduğu açıktır. Yine de dikkat çekilmelidir ki, mezhep temelli yahut siyasal anlaşmazlıklarla, çıkarları doğrultusunda birbirlerini "ötekileştirebilen" odaklar, ortak bir menfaat söz konusu olduğunda "görece daha öteki" olan karşısında birlikte hareket edebilmektedir. Bu, yalnız Haçlılar için değil, onların mücadele ettiği Müslüman siyasî teşekküller için de Haçlı Seferleri çağı boyunca defalarca açığa çıkmış bir husustur. Dickie, Osmanlıların Haçlıları uğrattığı mağlubiyeti anlattıktan sonra şu yorumu da kaydetmiştir: "Bayezid'in ve esasen tüm İslâm hükümdarlarının nazarında bu birkaç düşüncesiz Haçlı, fareler gibi batı hudutlarını kemiren rahatsızlık verici haşerattan fazlası değillerdi. Gerçek tehdit doğunun uçsuz bucaksız bozkırlarından gelmekteydi."

Haçlı şövalyelerinin Töton tarikatının büyük üstadı ile Lehistan kralı önderliğinde gerçekleşen Grunwald Savaşı (1410), Hıristiyanların dindaşları üzerine düzenlediği konu edilen son mücadeledir. Doğu Avrupa tarihinde dönüm noktası olmasına rağmen araştırmacılarca çok fazla üzerinde durulmamış bir mücadele olduğu vurgulanan savaşın gerekçesi ve hazırlıklarından başlanarak tüm aşamaları anlatılmış ve mücadeleyi kazanan Lehistan kralının müteakip üç asır boyunca koruyacağı Avrupa'nın büyük devletlerinden biri olma niteliğine eriştiği belirtilmiştir.

Değerlendirilen son mücadele Varna Savaşı (1444) olup bir kez daha Osmanlılara karşı örgütlenen Haçlı seferi sırasında vuku bulan mücadele bütün safhaları ve sonuçlarıyla anlatılmıştır. Bir zamanlar deniz ötesindeki Kutsal Toprakları Müslümanlardan geri almak gibi büyük ideallerle seferler düzenleyen Avrupa'nın, XI. yüzyıldan XV. yüzyıla gelindiğinde Osmanlıları Rumeli'den çıkartmak hedefine yönelmesi ilgi çekicidir.

Çalışma Çevirmenin Notları başlığı altında metin içerisinde yer alan yer ve kişi adlarına ilişkin açıklamalar içeren dipnotlar ile Resim ve Çizimler başlığı altında eserde bolca kullanılan görsel malzemenin açıklamaları kaydedilerek sonlandırılmıştır.

Özenli bir çalışmanın ürünü olduğu reddedilemez eserde metinlerin yazımında gösterilen hassasiyet kadar, görsel malzeme konusunda da titiz davranıldığı anlaşılmaktadır. Eserde çok sayıda haritanın yanı sıra konu edilen savaşlarda yer alan çeşitli taraf ve kademelerden askerin giyim tarzını, kullandığı silahları gösteren resimler, kuşatma aletlerinin çizimleri, farklı savaşları yahut kişileri tasvir eden resimler, minyatürler, bazı tarihsel mekânların bugünkü hallerinin fotoğrafları gibi bol miktarda görsel malzeme kullanılmıştır. Bunlar arasında belki de en dikkat çekici olan, her bir savaş için savaş alanını, safların karşılıklı konuşlanmasını, mücadele boyunca izlenen taktikleri izah eden; böylece okuyucunun metin olarak okuduğu savaşın gerçekleşme biçimini zihninde canlandırabilmesine imkân sağlayan çizimlerdir.

Genel bir değerlendirmeye noktalayacak olursak, çalışma, konunun meraklılarından öğrencilere, öğretmenlere ve akademisyenlere dek uzanan geniş bir

Kitap Tanıtımı

okur yelpazesine fayda sağlayacak nitelikte; dahası, kendi tarihimizle ilgili önemli olayların her seviyede okurca ilgiye mazhar olması, dolayısıyla bilginin yayılmasının sağlanabilmesi için, ülkemizdeki bilim insanlarına örnek teşkil edebilecek mahiyettedir.

Gaye Yavuzcan ANVARIAN AGHDAM*

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İzmir, gayeyavuzcan@msn.com.